

ROZWAŻNY (58) *ai*

o *prawdopodobnie jasne (tak w roz-); a pochylone.*

comp rozważni(e)jszy (3).

sg m N rozważny, rozważni(e)jszy (15). ◇ *G* rozważn(e)go (5). ◇ *D* rozważn(e)mu (3). ◇ *A* rozważny (1). ◇ *I* rozważnym, rozważni(e)jszym (4). ◇ *f N* rozważnǎ (3). ◇ *G* rozważn(e)j, rozważni(e)jsz(e)j (2). ◇ *D* rozważn(e)j (1). ◇ *A* rozważną (1). ◇ *I* rozważną (1). ◇ *n N* rozważn(e) (1). ◇ *G* rozważn(e)go (5). ◇ *I* rozważnym (2). ◇ *pl N subst* rozważn(e) (1). ◇ *G* rozważnych (6). ◇ *D* rozważnym (1). ◇ *A subst* rozważn(e) (2). ◇ *I f* rozważn(e)mi (2). *n* rozważn(e)mi (1). ◇ *L* rozważnych (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVIII w.

1. O ludziach: *podejmujący decyzję lub przystępujący do działania po uprzednim zastanowieniu się, kierujący się w życiu rozważą, rozsądny, przezorny, przewidujący* (23): Ale rozważny człowiek iefli sie vda ná Rycerſki żywot/ tedy wſzytko rozmyſlnie/ roſtropnie/ trzeźwie/ w káždęy rzeczy baczeniem y vważeniem/ około ſiebie ſpráwuie. *RejZwierc* 144v; Paulus Emilius thákże drugi Hetman Rzymſki/ ktory iuż był rozważnieyſzym á ná wſzem ſie rozumem ſpráwował/ gdy przyciągnáwſzy do Mácedoniei trefił bliſko ná ſpráwione woýłká. *RejZwierc* 149v, 77, 88, 91v, 142v, 155v.

W połączeniach szeregowych (2): Bo ćichy/ ſkromny/ á rozważny człowiek więcey ſpráwić y poſtánówić może oná nadobną á vkládná ſkromnoſcią ſwą zá godzinę/ niźli pircháleć zá cały dzień *RejZwierc* 139v, 145v.

Wyrażenia: »poćciwie rozważny« (1): A thák człowiek poćciwy á poćciwie rozważny iefth iáko bláſk ſłoneczny co wſzytki káty oſwieca *RejZwierc* 71v.

»roztropnie rozważny« (1): A ták bącznemu á roſtropnie rozważnemu człowiekowi pilnie trzeba obaczáć/ y co od kogo bierze/ y co też prze kogo czyni *RejZwierc* 99v.

Szeregi: »baczny a rozważny« (1): *RejZwierc* 99v *cf* »roztropnie rozważny«.

»mądry, (a) rozważny« (5): A thák mądreemu á rozważnemu człowiekowi trzeba rozważáć y ſtany y czáły y co prze kogo czynić/ y kiedy czo czynić. *RejZwierc* 98v, 76, 160, 165v, 267.

»poćciwy a rozważny« (4): A Bowiem poćciwy á rozważny człowiek á ſercá záwždy wſpaniłego/ iefth podobien ku onemu pięknemu drzewu miedzy drobná ſzeliną ſtoiącemu *RejZwierc* 143v, 71v, 119, 166. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

Przen (2) :

Wyrażenia: »rozważne lata« = *starość* (1): A Ták ty poćciwy káždy człowiecze/ á zwłáſzczá ktory iuż przydzieſz ku rozważnym látham ſwoim/ nie trác ſobie márnie czáfów ſwoich/ á nie vkraday ſobie żywothá ſwego poćciwego tymi zámotánemi ſpráwami ſwiátá tego. *RejZwierc* 161v.

»rozważna starość« (1): Iáko mu pomknąć czáfu Pan Bog raczył áż do rozważnieyſzey ſtároſci iego/ y iáko go w wielkiey ſławie s ſwiátá ziąć raczył/ ſiłąby było piſáć o tym. *RejZwierc* 125v.

a. *W funkcji rzeczownika* (2) :

W połączeniu szeregowym (1): A ow poćciwy/ ćwiczony/ trzeźwy/ rozważny wždy álbo bywał/ álbo czytał/ ábo ſie záwždy miedzy ludźmi pytał *RejZwierc* 143.

Szereg: »mądry a rozważny« (1): A to wſzytko mądreemu á rozważnemu nic nie ſzkodzi/ bo tego [tj. języka] obyczáynie á z rozumem vżywa. *RejZwierc* 142v.

2. O działaniach, cechach lub sytuacjach (35) :

a. Poprzedzony zastanowieniem się, przemyślany (7) : bo y nafróźły boiownik ząwždy tego obmija kto łkromnie łtoi/ bo ząwždy tego pilnieyły kto mu łie łprzełiwi. Abowiem iuż tháką rozważną łkromnołcią/ y inemi nadobnemi połtępki/ iuż nie tylko młody ále y łtary łiła łobie y zwyciężyć y połtánowił łnádnie będzie mógł. *RejZwierc* 21.

W połączeniach szeregowych (2): RejZwierc 18v; Lecz przysiłgi prawdziwey/ łprawiedliwey/ rozważney/ á z dobrym rozłádkiem vczynione y nie tylko Bog nie zákázuie/ ále iá owłzem rołkáuie. *WujNT* 22.

Wyrażenia: »roztropnie rozważny« (1): Tu zálił trzebá máło o thym pomowił/ iełliże go iuż Pan Bog ták ozdobił y połtánowił będzie raczył/ iáko y tych cnot y tych łwych y pomiernych y rołtropnie rozważnych połtępkow łwoich łpokoynie/ pobożnie/ á ząwždy z wełóym vmyłem y vżywać ma/ y w tym iáko łie záchować ma. *RejZwierc* 106v.

»rozważna sprawa« (3): Tedy czytáiąc ony zacne/ mądre/ á rozważne łpráwy onych zacnych przodkow náłzych/ ktorzy ielzce y dziś/ prze łwe zacne á powážne łpráwy/ iáko żywi miedzy námi łłyną/ á pámiel ich nigdy vmrzeł nie może. *RejZwierc* 18v, 112v, 173.

Szereg: »rozmyłny a rozważny« (1): Ił proźná ielł walká ná polu/ iełli pirwey nie będzie rozmyłne á rozważne połtanowienie w domu. *RejPos* 334.

b. Skłaniający do zastanowienia się, pouczający (14) : Bo piękne á rozważne łłowá łą iáko młoth/ á przerażáią áż do łerczá człowieczego. *RejZwierc* 81; A ták połciwa rádá á rozważna rozmowá tákiego człowieká ma być v ciebie y wdzięczná y ták vważona/ iákobył to łobie y rozważał y w pámiel wbił *RejZwierc* 90v, 73, 91, 267v.

W połączeniu szeregowym (1): Bo znaydziełz w iednych nadobną/ połciwą/ rozważną/ y práwie prawdziwą rádę/ náukę/ y łwiczenie. *RejZwierc* 84v.

Wyrażenia: »rozważne napominanie (a. upominanie)« (3) A gdyż o to nic nie dbáią łi ktore Pan Bog y náukami ozdobił y vbłogoláwił raczył/ áby piłaniem łwym álbo rozważnym vpomináaniem łwym łudzi przełtrzegáli z ich powinnołci *RejZwierc* A3, 78v, 267.

»rozważna przestroga« (1): Tákże też łi náłzy brácia/ gdy z nich pięknym vpomináaniem á rozważnemi przełtrogámi then brud ich obyczáíow łprołnych chcą odrzeł á w piękne ie obyczáie oblec/ tedj im to bárzo nie miłó *RejZwierc* 105.

»rozważna rada« [szyk 2:2] (4): Ale gdzie ielł rádá rozważna/ á łpráwá łwicźona/ wiłcey ieden rádą łwá porázić y łpráwił może/ niłzi ich wiele co nic nie vmieią. *RejZwierc* 163v, 23v, 84v, 163.

»rozważna sprawa« [szyk 1:1] (2): A tu pátrż/ iáko rozważna rádá á łpráwá/ wiłcey czáłem może niłzi náwiłłża moc. *RejZwierc* 163, 23v.

Szereg: »pocłciwy a rozważny« (1): Tákże łie zábawiaj y náukami pocłciwemi á rozważnemi/ ktoreby w tobie nadobne cnoty á pocłciwe obyczáie y łtánowiły y polerowály. *RejZwierc* 20v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

c. Wymagający rozwagi (3) : Ale człowiek vmyłłu wielkiego/ ktory łobie przypadki ty Fortuny lekce wáży [...]/ iedno ił łie pułci ná rzeczy rozważne [...]/ iuż on máło łobie łych drobnych przypadkow od łwiátá y od fortuny wáży/ á máło łie ná to rozmyłła. *RejZwierc* 22; Bo mu fortuná

wziąć nie może łthałości/ łprawiedliwości/ pobożności/ poćciwości/ á ná włzem łtatecznego á rozważnego około łiebie połthánowienia. *RejZwierc* 134v.

Szereg: »rozważny a stateczny« [szyk 1:1] (2): Thákże y mądry á rołthronny człowiek/ gdy co rozważnego á łtatecznego záczać ma/ pirwey ma vważyć łobie cel *RejZwierc* 22v, 134v.

d. Powstały z rozwagi, łwiadczy o rozwadze; zawsze w wyrażeniach pleonastycznych w znac. 'rozwaga' (11) :

»rozważne baczenie« (2): Do kthorey [*polskiej niedbałości*] máło piorká potrzebá/ bo łie iey iáłnie oczy káżdego przypáłrzyć y vłzy przyłłuchác mogá/ kto iedno kęs iákiego rozważnego baczenia v łiebie ználeść bęđzye mogł. *RejZwierc* 182, 182.

»rozważny rozsądek« (1): A wybierác łobie włzythko po ziarnku iáko ptháłzek wybiera mák miedzy gorczycámi/ czyniac łobie w głowie łwey rozważny rozłádek/ y z obyczáíow y z rozłicznych łudzkih przypadkow/ tákże y z náuk pocćciwych. *RejZwierc* 21.

»rozważny rozum« (3): A ták łrebbe mu pirwey záwždy do rozważnego łie rozumu vciec niżli co ma záczać álbo vczynić *RejZwierc* 97v, 87, 88.

»rozważny umysł, rozmysł« [szyk 4:1] (3:2): A ták tu łobie vważ co to iełł rozważny vmyłł poćciwego człowieká. *RejZwierc* 81v, 88v, 100v, 149v, 168.

Szereg: »rozważny i powážny« (1): dołyc iełł zacnych á poćciwych łudzi ná łwiece/ ktorzy [...] żywotow łwych y obyczáíow łwych poćciwych záwždy rozmyłłem rozważnym y powážnym vżywáią *RejZwierc* 100v.

Synonimy: 1., 2. *baczny, rozmyłłny, rozłronny*; 1. *obaczny, ołłroźny, rozsąđny*.

Cf **NIEROZWAŻNY, POWAŻNY**

RS, ALKa